

ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНОГО АГРОРЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Потапова А. Г.

ННВІРБ Луцький державний технічний університет,
вул. Львівська, 75, м. Луцьк, 43000, Україна

Вивчення територіальної структури ПАРП в межах області. Оцінюються земельні, водні, кліматичні ресурси. Визначено рівень забезпеченості території теплом, вологою, запасами підземних і поверхневих вод. Виділено природно-агроресурсні райони (ПАРР) на основі вартісної оцінки земельних ресурсів і їх якісної характеристики, а також оцінки інших складових ПАРП.

Актуальність проблеми. В період нових економічних відносин проблема ефективності агропромислового комплексу (АПК) суттєво загострилася. Скорочується та знижується ефективність продуктивних сил сільського господарства: земельних і трудових ресурсів, основних та оборотних фондів. Для розвитку сільськогосподарського виробництва необхідна наявність певної величини агоресурсного потенціалу (АРП). Для виходу сільського господарства із кризи і подальшого його розвитку необхідна оптимізація структури сукупності елементів агоресурсного потенціалу відносно до умов зміни способу виробництва і його цілісності у сільськогосподарському виробництві.

Актуальними є вивчення всіх наявних ресурсів, які використовуються у сільському господарстві, їх потенціального впливу на результати господарювання в умовах зміни форм власності і організації виробництва. Для роз'язання питань прогнозування, управління і використання АРП необхідно вивчити питання оцінки землересурсного, працересурсного, виробничого, інвестиційно-кредитного та водно-кліматичного потенціалів в межах адміністративної області.

Методика дослідження. Методологічною основою дослідження є теоретико-методичне обґрунтування сутності і структури агоресурсного потенціалу Волинської області та розробка напрямків його раціонального використання. Обґрунтовано основні напрями раціонального використання АРП Волинської області на перспективу.

Результати та їх обговорення. Рівень забезпеченості території теплом, вологою, запасами підземних і поверхневих вод встановлено на основі ряду показників. Також виявлено вплив водної та вітрової ерозії на еродованість ґрунтового покриву. Територію області віднесено до двох ерозійних районів. До Поліського, ерозійно небезпечного району,

віднесено господарства поліської зони, де проявляється вітрова ерозія. Господарства Горохівського, Луцького, Локачинського, Іваничівського, південну частину Володимир-Волинського і Ківерцівського районів віднесено до Нововолинсько-Рівненського району, де розвинута водна ерозія. (таблиця 1).

Таблиця 1

**Розподіл сільськогосподарських угідь Волинської області
за еродованістю та крутизною схилів**

(складено за даними обласного управління земельних ресурсів)

Назва адміністративного району	Частка с/г угідь на схилах до 2°	ЕРОДОВАНІСТЬ (%)			
		С/Г угідь		РІШП	
		ВОДНА	ВІТРОВА	ВОДНА	ВІТРОВА
Володимир-Волинський	82,9	21,2	7,6	24,5	9,8
Горохівський	56,4	54,5		58,3	
Іваничівський	79,2	28,2	1,2	26,9	1,5
Камінь-Каширський	99,7		14,4		26,0
Ківерцівський	90,8	12,7	11,8	18,5	18,1
Ковельський	99,8		15,7		26,8
Локачинський	66,2	40,7	5,1	44,1	5,7
Луцький	63,9	40,7	1,4	44,2	1,6
Любешівський	100		16,1		32,7
Любомльський	99,3		26,9		50,4
Маневицький	99,3		20,0		35,5
Ратнівський	99,9		8,1		16,2
Рожищенський	99,6		14,2		20,1
Старовижівський	99,6		23,4		40,1
Турійський	99,2		12,4		23,8
Шацький	99,9		25,3		44,7
Усього	89,0	34,1	12,1	38,8	20,5

На основі використання ряду показників: величини крутизни схилу, структури ґрунтового покриву, якісної порівняльної оцінки ґрунтів (бонітування) та застосовуючи бальну оцінку, встановлено групи районів з різним рівнем придатності природних умов і ресурсів для сільськогосподарського використання. Найсприятливіші природно-ресурсні умови для формування і використання агроландшафтів склалися на території Володимир-Волинського, Ковельського, Маневицького, Турійського, Іваничівського, Камінь-Каширського, Ківецівського, Любешівського, Любомльського, Ратнівського та Рожищенського адміністративних районів (більше 10 балів). Сприятливі умови мають Локачинський, Луцький, Старовижівський та Шацький адміністративні райони (8...10 балів). Обмежено сприятливі умови склалися на території Горохівського району (6 балів).

Був здійснений детальний аналіз головного компоненту ПАРП – земельних ресурсів.

Головним в ПАРП є земельні ресурси, на які припадає 55,2% вартості ПАРП. Найбільше значення цих ресурсів в структурі ПАРП Горохівського, Локачинського і Луцького адміністративних районів (75,2...75,5%).

Загальна величина вартості земельних ресурсів в області – 8758,2 млн. грн.; 1 га сільськогосподарських угідь – 8314 грн., 1 га ріллі – 9069 грн., 1 га багаторічних насаджень – 14783 грн., пасовищ – 6071 грн., сіножатей – 7564 грн.

Високий рівень освоєння земельних ресурсів. 52,3% земельного фонду становлять сільськогосподарські землі.

Найвищий рівень сільськогосподарської освоєності у південній частині області (72,2...79%), а найнижчий – у Поліській частині (31...36%).

Найвища частка земель перебуває у користуванні громадян, яким надані землі у власність і користування (57,5%), тільки 2,7% - у користування селянсько-фермерських господарств і 13,3% - особистих підсобних господарств.

Висока розораність території: ярі землі становлять 33,5% території області і 64% від площі сільськогосподарських угідь. Найвищі показники розораності – у південній частині області (66...82%), найнижчі – у північній (33...48%). Сіножаті і пасовища становлять 18,2%, а багаторічні насадження 0,6% від площі сільськогосподарських угідь області. Це зумовлено якісною характеристикою ґрунтового покриву області, який є різноманітний за своїми генетичними ознаками, фізико-хімічними та водно-фізичними властивостям, умовами поширення. Основними типами ґрунтів є дерново-підзолисті, опідзолені, чорноземи, дернові та болотні, серед яких найбільшу площу займають дерново-підзолисті (32,4%) та болотні (20,3%). Значне поширення мають також темно-сірі опідзолені та чорноземи опідзолені (16,8%). Дерново-підзолисті піщані, суглинисті і глинисто-піщані ґрунти поширені на півночі області. Опідзолені ґрунти є панівними в лісостеповій частині області. (таблиця 2).

Таблиця 2

Структура ґрунтового покриву Волинської області

Назва ґрунтів	Всього с/г угідь		В т.ч. рілля	
	Тис. га	%%	Тис. га	%%
Дерново-підзолисті	324,1	32,4	276,9	27,7
Ясно-сірі та сірі опідзолені	74,1	7,4	67,1	6,7
Темно-сірі опідзолені та чорноземи опідзолені, неглибокі, глибокі, щепенуваті	167,6	16,8	165,9	16,6
Дерново-лучні	161,8	16,2	93,3	9,3
Лучно-болотні	57,9	5,8	2,9	0,3
Болотні і торфово-болотні	144,7	14,5	28,2	2,8
Дерново-опідзолені	54,8	5,5		
Розмиті ґрунти	0,2	0,02		

Високий рівень землезабезпеченості, в розрахунку на 1 особу області припадає 1,01 га сільськогосподарських угідь, в тому числі 0,65 га орної землі. Найвищі показники землезабезпеченості сільськогосподарськими угіддями в Турійському, Володимир-Волинському, Ковельському та Локачинському (2,13...2,89 га) районах, а найнижчі – в

Камінь-Каширському та Ківерцівському (098...1,02 га) районах області. Збільшення показника землезабезпечення за останні роки пов'язане із зменшенням чисельності населення області.

Висока еродованість земель (25,8%) вимагає при сільськогосподарському обробітку пристосування до природних особливостей ландшафтів.

Висновки. Проведений аналіз ПАРП сільськогосподарського призначення Волинської області свідчить про провідну роль у ній земельних ресурсів, які характеризуються високим рівнем освоєності, значною деградацією ґрунтів. Земельні ресурси є основною частиною природно-агроресурсного потенціалу та інтегральним ресурсом, який забезпечує можливість виробництва сільськогосподарської продукції з врахуванням впливу інших природних чинників. Компонентну структуру земельно-ресурсного потенціалу Волині складають: орні землі – 64%, сіножаті і пасовища – 33,9% та багаторічні насадження – 1,1%. Максимальним є потенціал орних земель, економічна вартість якого становить 5121,3 млн. грн.

Література

1. Агроэкологическая оценка земель Украины и размещение сельскохозяйственных культур / Под ред. В.В. Медведева. – К.: Аграрная наука, 1997. – 164 с.
2. Аграрный ресурсный потенциал Украинской ССР (отв. ред. Веденичев П.Ф.). К.: Наукова думка, 1988. – 312 с.
3. Бабушкин Л.Н., Когай Н.А. Основы методики оценки природных условий для сельского хозяйства. // Вопросы географии. - № 99. – 1975. – С. 64 – 73.
4. Берестовський В.Г., Барановська В.Е., Осінський С.М. Актуальні аспекти відтворення та охорони земельно-ресурсного потенціалу в сфері сільськогосподарського виробництва. // Современные проблемы охраны земель. Труды Межгосударственной научной конф. К.: СОПС Украины НАН Украины, 1997. – С. 6-7.
5. Біттер А. Функціонування агропродовольчого ринку в умовах низької платоспроможності населення // Економіка України. – 1998. - № 2. – С.60-64.
6. Бураков В.І. Ґрунтозахисне меліоративне впорядкування агроландшафту як основоположний етап культурного агроландшафтогенезу (теоретичне обґрунтування практичної сфери діяльності): Автореф. дис...доктора географ. наук – Харків, 1997, – 34 с
7. Бугуцький О.А. Аналіз економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. – К.: Урожай, 1976. – 264 с.

8. Веденічев П.Ф., Дзикович В.Я., Пасхавер Б.Й. Головний засіб сільськогосподарського виробництва. К.: Знання, 1966. – 48 с.
9. Веденічев П.Ф. Земельные ресурсы УССР и их хозяйственное использование. К.: Наукова думка, 1972. – 175 с.
10. Веденічев П.Ф., Трегобчук В.М., Козлова Т.А. Экономические проблемы использования земельных и водных ресурсов в сельском хозяйстве. К.: Наукова думка, 1978. – 199 с.
11. Веденічев П.Ф., Трегобчук В.М. Інтенсифікація сільського господарства і охорона природи. – К.: Урожай, 1989. – 224 с.
12. Відтворення родючості ґрунтів у ґрунтозахисному землеробстві. / За ред. М.К. Шикуди. – К.: Оранта, 1998. – 680 с.
13. Веремесенко С.І., Сладковський Г.П. Рациональное використання та охорона земельних ресурсів. Рівне: РДТУ, 1999. – 116 с.
14. Воронов Г.В., Исмаилов Г.Х., Федоров В.М. Развитие водохозяйственных систем. Методы анализа и оценки эффективности их функционирования. Москва: Наука, 1989. – 295 с.
15. Гаврилюк Ф.Я. Бонитировка почв. – Москва: Высшая школа, 1974. – 272 с.
16. Геренчук К. И. Некоторые итоги и задачи географических исследований для оценки земель. – Вопросы географии, 1965. – сб. № 67. – С. 24 – 31.
17. Годельман Я.М. Эколого-экономическая оценка земель для их эффективного использования. / Оптимизация природной среды в условиях концентрации и специализации производства. Тезисы докладов респ. научн. конф., Кишинев «Штиинца», 1978. – С. 46-48.
18. Гродзинський М.Д., Шищенко П.Г. Ландшафтно-екологічний аналіз в мелиоративном природопользованні. – К.: Либідь, 1993. – 224 с.
19. Гродзинський М.Д. Стійкість геосистем до антропогенних навантажень. – К.: Либідь, 1995. – 233 с.
20. Гроф Д. Природный потенциал и ресурсы // Рациональное использование ресурсов и охрана окружающей среды. – Москва: Мысль, 1982. С 90-95